

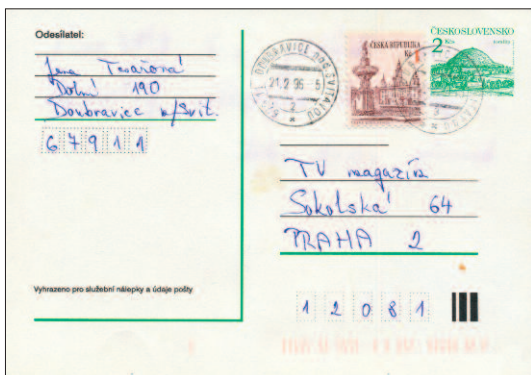
Smutný osud první dopisnice České republiky

1. ledna roku 1993 vznikl nový stát – Česká republika, a o tři týdny později vyšla i jeho první známka. Se vznikem nových poštovních cenin se přitom nemuselo spěchat – pošta měla dostatečné zásoby známek a dopisnic československých, které v České republice platily ještě plných devět měsíců, do konce září 1993.

FRANTIŠEK BENEŠ

Do té doby u nás vyšlo dvaadvacet poštovních známek, ale jen dvě dopisnice, a i ty poměrně pozdě, až 3. srpna 1993. Obě měly nominální hodnotu 2 Kč a jedna známku Hora Říp (pro běžný provoz) a druhá Poštovní posel (pro přítisky). Mají tedy katalogové číslo CDV 1 a 2, přes toto označení však nejde o úplně první dopisnice nového státu. Toto prvenství totiž patří jiné dopisnici, o níž si teď řekneme více.

A začneme zeširoka. Na sklonku Česko-Slovenské federativní republiky byly – tak trochu překvapivě – vydány ještě dvě dopisnice pro běžný provoz. Bylo to 19. října 1992 a jako výraz vzájemnosti na nich byly známky s vyobrazením „národních“ hor – za Slovensko Kriváň, spojovaný se Štúrovcí (CDV 240), a za Česko samozřejmě Říp (CDV 239). Obě měly předlohu v emisi Krásy naší vlasti, vydané o rok dříve (Pof. 2983-4), jejíž vícebarevné obrazy byly zjednodušeny na barvu jedinou a namísto ocelotisku z plochých desek byl použit ofset. A protože se dnes zabýváme jen „českou částí“ emise, doplníme, že autorem grafického návrhu celinové známky Hora Říp byl opět Josef Saska a její rozkresbu provedl rytec původní známky Václav Fajt.

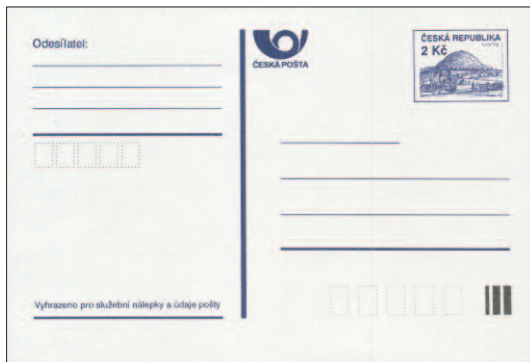
Československá dopisnice 2 Kč Hora Říp platila jen do 30. 9. 1993, veřejnost ji však používala mnohem déle a pošta takové zásilky mnohdy nezatežovala doplatným. Na obrázku je takové zjevně nefilatelistické použití z února 1996, tedy z doby bezmála dva a půl roku po skončení platnosti.

Stejný obraz i nominální hodnota měly být použity i na nové dopisnici České republiky, samozřejmě se změněným názvem státu. Aby novou českou dopisnicí šlo v poštovním provozu snadno odlišit od původní československé, byla její barva změněna ze zelené na modrou. Výroby se ujala nedávno založená akciová společnost Poštovní tiskárna cenin v Praze-Holešovicích, vzniklá ze závodu, který byl tradičním výrobcem našich poštovních známek a celin.

FILATELIE 7/2020

Z důvodů, které se mi zatím nepodařilo osvětlit (možná se prostě spěchalo), však přípravy neproběhly obvyklým způsobem, tedy že by autor návrhu známky provedl potřebné grafické úpravy. Těch se ujal někdo v tiskárně a provedl řadu zásahů:

- z původních nápisů na známce ponechal jen ty, které se nemusely měnit (tedy název vydání a jména autorů), v letopočtu mezi jmény autorů přitom ponechal původní údaj „1991“, namísto správného „1993“;
- název státu a nominální hodnotu nahradil novým zněním, ovšem v odlišném fontu – namísto jemného patkového písma použil hrubé písmo bezpatkové, navíc bez ostrých kontur, v poněkud rozostřené podobě;
- zcela změnil poměr velikosti číslice udávající nominální hodnotu a zkratku měny (přitom stačilo prostě odstranit poslední písmeno ze zkratky Kčs);
- výsledný obrázek opatřil výrazným rámečkem;
- na samotné dopisnici značně zesílil svislou linku rozdělující její adresní část;
- změnil podobu vodorovné linky vlevo dole (je ne spojená s linkou svislou, což navíc neodpovídalo představě České pošty o úpravě nové dopisnice, na níž měla být tato linka tenká, krátká a spojená);
- ponechal vlevo dole nápis „Vyhrazeno pro služební nálepky a údaje pošty“, který si Česká pošta na dopisnicích už nepřála;
- nesprávně vysadil slovo „Odesílatel“ vlevo nahoře (s čárkou nad „i“ a mezerou za ním);
- použil příliš velké logo České pošty, navíc s příliš malou mezerou pod trubkou.

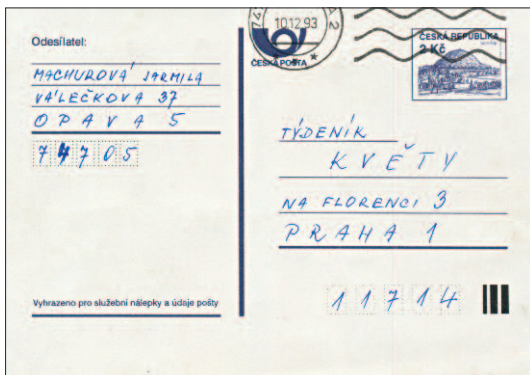
V této nepříliš šťastné podobě byl náklad dopisnice vytištěn a teprve poté byli autoři původního grafického návrhu její známky a rozkresby, Josef Saska a Václav Fajt, pozváni ke schválení nátisku. To se přitom běžně děje před zahájením tisku, po provedení zkusmých otisků, v tomto případě k tomu však zcela nestandardně došlo na opačném konci výrobního procesu – až po vytištění nákladu. Vzhledem k uvedeným zásahům do podoby známky (a samozřejmě i celé dopisnice) však autoři s vydáním v této podobě, pod kterou by navíc byli po-

depsáni, nesouhlasili a „imprimační“ otisky odmítli schválit a podepsat. Pošta o takto nestandardně „upravené“ dopisnice zjevně taky nestála, takže tiskárně nakonec nezbylo, než celý vytištěný náklad odeslat a nechat odvézt ke skartaci do papírny ve Štětí.

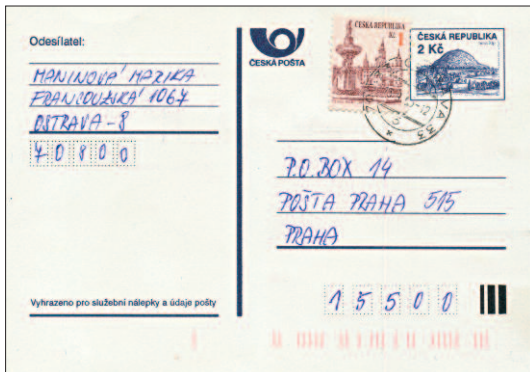
A tady celý ten nešťastný případ mohl a měl skončit – ale neskončil. Jak je v naší nenechavé české tradici, nějaký „šikulka“ z těch skartovaných dopisnic část odcizil a dodal je do trafik ve Slezsku a na Moravě (jak lze soudit podle otisků razítek na nefilatelistických zásilkách), v nichž je kupovali běžní spotřebitelé v domnění, že jde o novou dopisnici České pošty. Ta – podobně jako v případech i jiných padělků – věci nevěnovala vekou pozornost a dopisnice bez připomínek přepravila. A než si odlišnosti všimli filatelisté, většina z toho ukradeného množství byla vypotřebována, a protože šlo o nefilatelistické zásilky, s největší pravděpodobností skončila v koši. Výjimkou jsou exempláře použité pro odeslání kuponů a odpovědí do různých, tehdy běžných soutěží, které po jejich vyhodnocení ze sběru zachránili filatelisté.

Ani těch, ale ani neupotřebených kusů se proto nedochovalo mnoho, a tak není divu, že se zatím zřejmě nikdo nezabýval otázkou, zda se mezi nimi dají rozlišit nějaké varianty, například podle polí tiskové desky (podle pozdějších obdobných dopisnic lze odhadovat, že jich měla 16). Katalog Pofis uvádí jen dva různé papíry – bílý a nažloutlý, ale pokud jde o kresbu známky a ostatní vytištěné součásti dopisnice žádnou odlišnost nezmiňuje.

Takové odlišnosti však existují, a na některé z nich se teď podíváme. Všechny dosud mi známé dopisnice mají rámeček kolem známky nahoře vpravo přerušeny. Toto přerušení má však nepatrně odlišnou podobu – na části nákladu je provedeno mírně šikmo a mezera je větší, zatímco na jiné části nákladu je svislejší a mezera je užší. Výraznější rozdíl, který s tím souvisí, však spočívá v přítomnosti, resp. absenci bodů v kresbě známky – u „šikmého“ přerušení je vpravo dole u rámečku výrazná čárka (varianta 1), u „rovného“ je tečka nad první 1 v „1991“ a výrazná šikmá čára uprostřed na dolním okraji obrazu známky (varianta 2). Obě varianty jsem našel na neupotřebených i na poštu přepravených dopisnicích, podle dosud prozkoumaných kusů je přítom druhá varianta méně častá.

Poštovní použití dopisnice varianty 1 v Opavě 10. 12. 93.

Poštovní použití dopisnice varianty 2 v Ostravě 13. 9. 95.

Vytištěná, ale ke skartaci odsouzená dopisnice byla tedy v poměrně velkém počtu použita v poštovním provozu, a tak i díky tomu se dostala do katalogů celin. V nich má číslo CDV1X a nezanedbatelnou katalogovou cenu – 700/600 Kč za variantu na bílém a 1.400/1.000 Kč na nažloutlém papíru (nepoužitá/použitá). Nyní tedy může být záznam rozšířen o nalezené varianty kresby, a bylo by dobře, kdyby nezůstalo jen u nich – kdyby badatelé objevili i další zajímavosti. Přes trudné okolnosti svého vzniku jde přece jen o první dopisnici České republiky, a k tomu, co je první, máme všichni přece jen jiný vztah, než k věcem a událostem následujícím (což platí v životě obecně a netýká se jen našeho oboru).